

SIR JAMES E. ALEXANDER

Şarkta ve Garpta Askerlik

Çeviri: Uğur Gezen

alBaraka
Yayınları

SİR JAMES EDWARD ALEXANDER

Sir James Edward Alexander, bir asker, gezgin, kâşif ve yazardı. 1803 senesinde İskoçya'da doğan J.E. Alexander, Kraliyet Askeri Akademisi'nde eğitim gördü. İngiliz ordusunda pek çok operasyona katılan J.E. Alexander, Kırım Savaşı öncesinde I. Burma Savaşı, Rus-İran Savaşı ve Kanadâdaki operasyonlara katıldı. I. Burma Savaşı sonrasında İran'a giden J.E. Alexander, Sir John Mcdonald Kinneir'in yanında elçilik ateşesi olarak görevlendirildi. Burada 1826'da çıkan Rus-İran Savaşı'nda İran safında savaşmıştır. İngiltere'ye döndükten sonra, Royal Geographical Society/Kraliyet Coğrafya Kurumunda görev alarak Namibiya'da bilimsel faaliyetlerde bulunan J.E. Alexander, bu bölgedeki çalışmalarından dolayı 1838'de şövalye unvanını kazanmıştır. 1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı'nda görev alan J.E. Alexander, burada Rus karargahında bulunmuştur. Kırım Savaşı öncesinde Kanadâda bulunan J.E. Alexander, Kırım Savaşı'nda binbaşı olarak Sivastopol Kuşatması'na gönderilmiştir. Sivastopol'ün müttefik ordularının eline geçmesi ile birlikte İngiltere'ye geri dönen J.E. Alexander, 1862'de Maori savaşında görev aldıktan sonra 1877 senesinde emekli olmuştur.

UĞUR GEZEN

Uğur Gezen, 1987'de İstanbul'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. 2012'den beri çevirmenlik ve düzeltmenlik yapmaktadır. Öğrencilik yıllarında başladığı kariyerinde Türkçeye çevirdiği kitaplar arasında André Wink, Ekber Şah (2020), John Garstang, Hitit Diyarı (2022), Rhoads Murphey ve Kristin Stapleton, Asya Tarihi (2023) bulunmaktadır.

ASYA SETİNAY KARAGÜL

Asya Setinay Karagül, 1996 İstanbul doğumludur. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nde alan Karagül, yüksek lisansını da yine aynı üniversitenin Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda yapmıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Kars Kalesi'nin düşüşü üzerine yüksek lisansını tamamlayan Karagül, halihazırda aynı üniversitede, Kafkasya ve Anglo-Rus ilişkileri bağlamında doktora çalışmalarına devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... 9

BÖLÜM I

Sivastopol - Eski Bir Ziyaretten Anılar - Kuşatma Ordularının Dağılımı - Sağdan ve Soldan Saldırıları - Askerlerin Morali - Siperlerdeki Görevleri - Generalin Kulübesi - Ölüm Vadisi'ndeki Kayıplar - Genç Askerlerin Tedbirsizliği - Kışın Kuşatmanın Zorlukları ve Dertleri - Askerin Şarkısı - Yazın Siper Hayatı - Levazım Dairesi Başkanı Filder, C.B. - Kraliyet İstibkam Kolordusu'ndan Teğmen Donnelly - Yüzbaşı Maunsell'in Ölümü - Sıcak Bir Yer - Deniz Tugayı Denizcileri - Siperlerde Olaylar - Çavuş O'Grady - Alaycı Askerler ve Denizciler - Kampa Dönüş..... 19

BÖLÜM II

Amiral Boxer, C.B. - Enerjisi - Ölümü - İskelet Kulübeler - Bir Çadır Nasıl Yönetilir - Saf Olmayan Suyun Etkileri - Sardinyalılar - Sir William Eyre, K.C.B.- Amiral Michell, C.B. - Bir Bombardıman - Lord Raglan - General Pelissier - Ömer Lütfi Paşa - Mamelon Saldırısı ve Ele Geçirilmesi - Ayrıca Taş Ocakları - Ölülerin Gömülmesi - Rus Mayınları - Bir Amerikalının Anekdotu - Hastaneler - Tedbirsizlikten Kaynaklanan Kolera - Dördüncü Bombardıman - Saldırı Hazırlıkları - Albay Waddy ve Akıncılar - Vorontsov Yolundaki Kayıplar - Redan ve Malakof'taki Geri Püskürtmeler - Saygıdeğer Yüzbaşı Agar - İngiliz Ameleler - Romun Kötü Etkileri - Eyre'in Tugayı - Mezarlıktaki Çatışma - Kraliyet İstibkam Kolordusu'ndan Teğmen James Yakalandı - İlahi Ayın 37

BÖLÜM III

Mamelon Civarındaki Fransız Tabkimatını Ziyaret - Siper Muhafızları - Mazgalların Nasıl Kapatılması Gerektiği - Bastion du Mât (Bayrak Direği) Karşısındaki Fransız Tabkimatını Ziyaret - Kayıplar - Bir Fransız Mayınınu İncelemek - Karantinadaki Fransız Mevzilerini Ziyaret - Lord Raglan'ın Ölümü - Kazak Körfezi'ne Cenaze Alayı - Kamptaki Kadımlar - Siper Olayları - Vernutka'ya Yolculuk - Tütüne Karşı Bir Azarlama - Eski Bir Tanıdıkla Karşılaşma - Mr. Willis'in Hikâyesi - Sabırsız Gazete Yazıları - Bir Zuhafın Anekdodu - Baydar Vadisi'ne Yolculuk - Bir Kara Ulaştırma Çavuşu - Ölüm Oranı - Siper Anektodları - Alay Kantini Kurmak - Kumar - Yemek Pişirmek - Mösyö Soyer - Güneşin Sıcağından Doğan Tehlike 61

BÖLÜM IV

Sir James Simpson - Beklenen Çatışma - Ruslar Çernaya'da toplanıyor - Savaş alanının tarifi - Ruslar Kefe Tepelerine saldırıyor - Traktir Köprüsü'ndeki dehşetli çatışma - Oradaki İngiliz Topları - Düşmanın Yenilgisi - Savaş Meydanını Ziyaret - Ölenler ve yaralananlar - Ambulansa Düşman Ateşi - Kraliyet Topçu Alayı'ndan Albay Hamley - Kampta Uzun Menzilli Atış - Siperlerde Sıcak Bir Gece - Gündüz Vakti Mağaralar - Emirlere İtaatsizliğin Etkileri - Dr. Home'un Uşağı - Bir Topçunun Korkunç Ölümü - Bir Denizci Rus Savaş Gemilerini Yakmaya Çalışıyor..... 81

BÖLÜM V

Sağanak Yağışların Ordugaha Etkisi - Demiryolu Kullanımı - Albay Norcott'un Talibsizliği - Denetçiler McNeil ve Tulloch - Newcastle Dükü - General Markham - Savaşın Merkezindeki Hanımlar - Bayan Nightingale'i Ziyaret - Ampütasyonlardan Sonra Moralin Etkisi - Bath Nişanı'nın Takılması - Sortiler - Mamelon'daki Büyük Patlama - Muhterem Bay Cannon - Kuşatmanın Kaldırılması Tavsiye Edildi - Albay Unett - Kamptaki Uzun Menzilli Toplar - "Times"dan Bay Russell - Ruslar Bataryalarını Kazamata Alıyor - Deniz Tugayı Alanı 93

BÖLÜM VI

Kriz Belirtileri - Merdivenli Köprü - Rus Gemilerine Sonunda Ulaşıldı - Kuşatılmış Bir Şehrin Dehşeti - Yoğun Bir Bombardıman - Liman Üzerindeki

Köprü - İngiliz Kuşatma Treni - Siperlerin Durumu - 7 Eylül'de Yaşananlar - Olaylı 8 Eylül - Dragonlar ve İskoçyalıların Dağılımı - Üçüncü Tümen - General Pelissier ile Rastlaşma - Öğle vakti topçu ateşi kesiliyor - Redan'ın Görünüşü - Malakoff'a Saldırı - İngiliz Topçularının Yardımı - Kraliyet Topçu Alayı'ndan Albay Strange - Redan'a Hücum - General Codrington ve General Markham - Akıncılar Geri Püskürtüldü - Bunun Nedenleri Araştırıldı - Lağımçılar - Ölenler ve Yaralananlar - General Wyndham - Fransızlar Geri Püskürtüldü - Büyük Kıyım - Redan'a Yeniden Saldırı İçin Düzenlemeler - Şiddetli Patlamalar - Alevler İçindeki Sivastopol Tabliye Edildi - Rus Tabkimatının İncelenmesi - Denizcilerden Anekdotlar - Sivastopol'ün Düşüşü Hakkında Düşünceler..... 107

BÖLÜM VII

Saldırıdan Sonra Büyük Redan - Sivastopol'deki Cephaneliklerden Kaynaklanan Tehlike - Sokaklar - Creek Bataryası - Şehirdeki Ganimet - Kazarski Anıtı ile İlgili Hikaye - Büyük Hastane ve Dehşetleri - Kraliçe'nin Mesajı - Sivastopol Civarında Keşif - Fransız Davulcunun Anekdotu - Buharlı Gemilerin Yakılması - Tehlikeli Arazi - Birleşik Devletler Temsilcileri - Kış Beklentileri - Yol Yapımı - Sarıklı İşçiler - Mayınlı Rıhtımlar - Talim - İskoç Yüzbaşının Anekdotu - Fareler - Süvari Teftişi - Gözlev'deki Tahkimat - Kerç - Deniz Tugayı Dağıldı - Kılıburun Seferi - Sardinya Ordusu ve İngiliz Topçularını Teftiş - Sir James Simpson Ayrılıyor, Sir William Codrington Başkomutan oluyor 127

BÖLÜM VIII

Sivastopol'de Bulunan Depoların Envanteri - Ganimetler - Ürkütücü Bir Felaket - Büyük Bir Patlamanın Yarattığı Kayıplar - Fransızların Soğuktan Çektikleri - Rakıcılarla Savaş - Sıhhiye Komisyonu - Komisyon Üyelerinden Birinin Olağanüstü Kaçışı - Engelli Yarışlar - Sir William Codrington ile Akşam Yemeği - Soğuk Kulübeler - Muhafız ve İstibkam Kıtalarının Yemekhaneleri - Amatör Tiyatrolar - Eski Binaların Keşfi - Deniz Tepeleri'ne ani bir hareket - Büyük Teftiş - Ruslar Barışa Hazır - Değerli Bir Dostun Şiddetli Ölümü - Traktir Köprüsü'nde Beyaz Bayrak - Aziz Patrik Gününde Bir Facia - Barış - İnkerman Meydanındaki Kalıntılar - Başka Teftişler ve Atletizm Oyunları - Ölümlere Gösterilen Saygı - Eski Zindanıma Ziyaret

*- Alma Meydanı - Mangup Kalesi - Laspi - Güney Sabilî - Kırm'dan Ayrılıp
Malta'ya Gidiş - İngiltere'ye Varış* 143

EK-1..... 161

EK-2..... 173

ÖNSÖZ

Hatıratlar, her ne kadar tarihsel açıdan epistemolojik değeri sorgulanan bir tür olsa da kişilerin yaşadıkları deneyimleri ve bunlara verdikleri tepkileri okumak, düşünce dünyasının gelişmesi açısından birey için oldukça önem arz etmektedir. Tarihin kritik dönemeçlerine şahit olan siyasetçiler, eserleri milyonları etkilemiş yazarlar, bir *terra incognita*'nın keşfine tanık olan maceraperestler, bilinmeyen ve eşsiz kabul edilen coğrafyaları adımlayan seyyahlar, hatıraları ile bizleri fiziksel olarak deneyimlemediğimiz durumlara karşı tecrübe sahibi bir hale getirirler. Söz konusu hatırat yazarlarından bir kısmı vardır ki bizi sadece kendimizin değil tüm dünyanın bir daha tecrübe etmesini istemediğimiz anlara götürür. Bunlar, askerlerdir. Harp tarihi, siyasetçilerin kararları ve stratejileri ile gelişen politik süreçlerin silahlı safhasının da ötesinde, silah altına alınan bireylerin tarihinden oluşmaktadır. Yani, fillerden ziyade çimenler harp tarihini oluştururlar. Bireylerin tarihi söz konusu olduğunda, esasında bireyselliği kaybederek kolektif bir bilinç ve aktivite ile hareket etmek zorunda olan askerlerin, profesyonelliğinin de arkasında bulunan insani refleksleri derinlemesine incelenmelidir. Bu bağlamda, askeri hatıratlar birincil öneme sahiptir. Elinizde bulunan kitap da bu sebeple oldukça önem arz etmektedir. Zira, cephe hattında savaşan bir subayın gözlemlerini içermektedir. Savaşın stratejik boşlukları, askerlerin konuşlanış biçimleri, cephe hattında savaş dışındaki sıkıntılar, sağlık hizmetlerinin niteliği, cephe hattındaki basit

sorunların büyük sonuçları ve ölümü normalleştiren erleri anlatan J.E. Alexander, Kırım Savaşı'nda Sivastopol'de bulunan İngiliz birliklerinin durumuna dair yakın tanıklığını bizlere sunuyor.

Peki, elinizdeki eserin yazarı olan Sir James Edward Alexander kimdi? 1803 İskoçya doğumlu yazar, Kraliyet Askeri Akademisi'nde eğitim almış ve İngiliz ordusunun pek çok savaşında görev almış bir askerdir. Sadece askeri değil, aynı zamanda siyasi ve coğrafi konularda da İngiltere için hizmet etmiş olan J.E. Alexander, pek çok eser kaleme alarak seyahat ettiği bölgelerde elde ettiği bilgi ve tecrübeleri de gelecek nesillere aktarmıştır. Öyle ki eserlerinin önemli bir kısmının daha yayınlanmadığı 1833 senesinde bile *The Court Journal* gazetesinde, J.E. Alexander ile ilgili şöyle yazılmaktadır: “Belki de şimdiye kadarki seyyahlar arasında en hızlı gezen Yüzbaşı Alexander, bir senede 16.000 kilometreden fazla yol katetti.”¹

J.E. Alexander, 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında yaşadıklarını ve sonraki süreçte yaptığı İran seyahatini anlatmak için, *Travels Through Russia and Crimea* başlığı ile iki ciltlik bir seyahatname yayımladı. Bu eserde St. Petersburg'a seyahatini, Edirne'de Rus karargahında bulunmasını anlatan J.E. Alexander, eserin ikinci cildinde II. Mahmud'a ve Navarin olayına dair pek çok anekdota da yer vermiştir. İlk seyahatnamesinin ardından kâşif özelliğinin ortaya çıktığını gördüğümüz J.E. Alexander, Güney Amerika ve Kanada bölgesine bir seyahat gerçekleştirdi. Bu seyahati, *Translantic Sketches* başlığı ile yayımlandı. Portekiz'de 1834 Savaşı'nı, *Sketches in Portugal during the Civil War of 1834* başlığı ile; Batı Afrika'daki gözlemlerini *Narrative of a Voyage of Observation among the Colonies of Western Africa, in the Flag-Ship Thalía; and of a Campaign in Kaffir-Land ve Expedition of Discovery into the Interior of Africa* başlığı altında iki kitap halinde yayımladı.

Nihayetinde, şu an elinizde olan eserini, 1855'te Sivastopol kuşatması esnasında yaşadıklarına dair hatırlarını, 1857 senesinde

¹ The Court Journal, 1833, s. 332-333.